

nem kell a tömegeknek, ha csak arra jó, hogy néhány finomlelkű alak megmentse a bőrét a rácsoktól? Aki megtanít valakit valamire, jót tesz. Aki irgalmasságot gyakorol egy másik emberrel, még nagyobb jót tesz. Aki azonban teszi és hirdeti az irgalmasságot és leleplez minden mást, ami nem irgalmasság, az a legnagyobb jót adja a világnak. Lelkiismereté, tehát a Lelket ismerővé kell válni, valahogy úgy, mint az orosz-zsidó Szaharov volt a maga nemében. Ő szembe tudott szállni az igazságért egy majdnem 300 milliós ország kiabáló, zúgó parlamentjével. Emberi példát mondtam, nem mitológiai, csak hogy lássuk: a példa követhető.

Kedves Böll úr! Ma van az év leghosszabb éjszakája. Ballagtam haza a munkából. A Nemzeti Múzeum előtt álló nagy karácsonyfán színes fények égtek. Mindez egészen giccsesnek látszott. Ha Milla néni arra utazik, talán azt mondta volna, ó, be kedves. A fa alatt azonban közönséges fehér gyertyák lobogtak, rendetlenül, összevissza lecsorogva. Akikért e gyertyák égtek, azok vagy meghaltak, vagy életveszélyben éltek. Egy zsarnoki világ elpusztított, fenyegetett emberei. Elszorult ma este mindenki szíve. Karácsony és Halottak napja különös keveredésében éltünk. Azt kérdeztük magunkban, hogy Jézus születése magával hozta-e az emberek ujjászületését, vagy ez a Születés semmit sem tudott tenni azért, hogy a világnak ne legyenek újból és újból, egyre nagyobb méretű holocaustjai. Megremegtünk, mert azok a villogó szuronyok valóban vérben fürödtek és mi megértettük és átértettük az áldozatok érzelmeit. Futott a villamos és én felnéztem az ablakokra, kerestem az emlékezés elszórt jeleit. Feleségem karos gyertyatartókat állított az ablakokba és gondolataim a Mária-szobor – Ibolya unokatestvérem mutatta meg – a Bega-csatorna, a Lloyd-sor, az egykori Kossuth tér s a Tigrului körül bolyongtak. Igen, az út Lugos felé a Padurea Verde mellett ment el, most ott találták meg Ernő, református presbiter holttestét. Volt Ön Temesváron, Böll úr, mielőtt a szentesi kórházba került volna? Persze, számár vagyok, nincs semmi baj, hiszen Ön, onnan felülről, jól lát minket. Látja őket és látja a pesti utcákon lobogó gyertyákat is. Igen. Hunyorognak a gyertyák a pesti utcán, óvó kezek lobbantják védve. Mondja, Böll úr, hogy látják önök ott fenn? Lesz-e valaha a Gonoszszágnak vége?

1989 Karácsonyán tisztelettel köszönti Öntől sokat tanult híve.

HEINRICH BÖLL:

BESZÉLGETÉS A TENGERPARTON

A tengerparton szegényesen öltözött ember fekszik egy halászbárkában és szunyókál. Mellette áll egy elegánsan öltözött turista, és éppen színes filmet fűz a fényképezőgépebe, hogy megörökítse az idilli képet, a

kék eget, a békésen tarajozó, fehér hullámokkal barázdált zöld tengert, a fekete bárkát, a halász piros sapkáját. Katt! Még egy kattánás, és - mivel az Isten a hármasságot szereti - biztonság kedvéért harmadszor is: katt! Az idegen, csattanó zajra a halász felriad, feltápáskodik, álmosan cigarettát keres, az udvarias jóindulattal eltelt turista azonban megelőzi, és maga nyújt feléje egy csomag cigarettát. Szemlátomást beszélgetésbe akar elegyedni vele.

- Ma gazdag fogás várja, ugye?

A halász a fejét rázza.

- De azt hallottam, hogy ilyen időben jó a kapás!

A halász bólint.

- No, és nem fut ki a tengerre?

A halász a fejét csóválja. A turista levertnek látszik.

- Talán rosszul érzi magát?

A halász a taglejtések nyelvéről végül áttér a normális beszédre.

- Nagyszerűen érzem magam - mondja. - Soha életemben nem éreztem magam ilyen jól.

Feláll és kinyújtózik, mintha atlétaszerű testalkatáról szeretne bizonyosságot tenni.

- Egyszerűen fantasztikusan jól érzem magam!

A turista arca egyre szomorúbb lesz, és már nem tudja elfojtani kérdését, amely úgyszólván a szívéből fakad:

- De akkor miért nem megy ki a tengerre?

- Mert ma reggel már kint jártam.

- És jó fogás volt?

- Olyan jó, hogy most már nincs miért még egyszer kimennem. Négy homárt, két tucat makrélát fogtam... - A halász végre, teljesen felébred, beszédesebb lesz és megnyugtatólag veregeti a turista vállát, akinek gondterhelt arckifejezését az alaptalan, de megható bánat jelének tartja.

- Még holnapra és holnaputánra is futja - jelenti ki, hogy végképp levegye a terhet az idegen válláról. - Nem akar rágyújtani az én cigarettámra?

- Köszönöm.

A cigaretta a szájban, megint katt! A turista fejét csóválva letelepszik a csónak szélére, fényképezőgépét maga mellé teszi - most szüksége van arra, hogy mindkét keze szabad legyen, mert kellő nyomtatékot akar adni beszédének.

- Nem szeretnék beavatkozni személyes ügyeibe - kezdi -, csak hát képzelje el, hogy ma másodszor, harmadszor, sőt talán negyedszer is kifut a tengerre, és akkor három, négy, öt, sőt talán tíz tucat makrélát fogna... Képzelje csak el!

A halász bólint.

- És nemcsak ma, hanem holnap, holnapután is - folytatja a turista -, egyszerűen mindennap, ha szerencsés napnak bizonyul, kétszer, háromszor, sőt talán négyszer is kifutna a tengerre... el tudja képzelni, hogy akkor mi lesz?

A halász a fejét rázza.

- Legfeljebb egy év múlva motort vásárolhat, két év

múlva újabb bárkája lesz, három-négy év múlva pedig bizonyára vásárolhat két csónakot, és azzal aztán még többet fogna - egy szép napon pedig két motorhajója lenne, és... - a lelkesedéstől egy pillanatra elakad a turista hangja - kis hűtőházat épít, esetleg füstölőt is, aztán meg konzervgyárat, saját helikopterre tesz szert, hogy a levegőből figyelhesse a halvonulást és rádióan utasíthassa a motorhajóit. Aztán engedélyt szerez, halvendéglőt nyit, és saját maga közvetítő nélkül exportálná a homárjait egyenesen Párizsba... és akkor...

A lelkesedéstől megint elszorul a turista lélegzete: a fejét rázza, szinte megfedezik szabadságának örömeiről, lelke mélyén szomorkodik, és úgy nézi a békésen gördülő hullámokat, melyek között a ki nem fogott hal bukfeneczik.

- Akkor... - mondja, de az izgalom még mindig megbénítja.

A halász megveregeti a vállát, mint ahogy a gyermekét szokás, akinek a torkán akadt valami.

- Akkor mi lesz? - kérdezi halkán.

- Akkor - mondja halk elragadtatással az idegen -, akkor leülhet ide a partra, szunyókálni a verőfényben, és nézheti ezt a gyönyörű tengert.

- De én most is ezt teszem! - válaszol a halász. - Nyugodtan üldögélek a parton és bóbiskolok. Csak a maga kattogása zavart meg...

A turista töprengve távozik a parttól. A munkára gondol, amelyet mindig eszköznek tartott ahhoz, hogy egy szép napon megszerzi magának azt a lehetőséget, hogy többé ne kelljen dolgoznia. Arcán most nyoma sincs az együttérzésnek a szegényesen öltözött halász iránt - csak egy kis irigység látszik rajta.

Fordította: S. Gy.

KÖNYVAJÁNLÓ

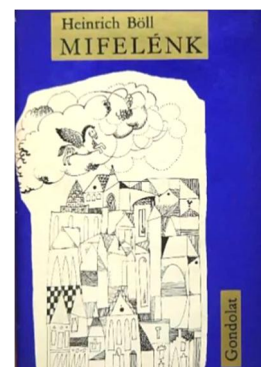
DR. INCZÉDY PÉTER

HEINRICH BÖLL: MIFELÉNK

Gondolat kiadó 1969

Nem hiszek a véletlenekben, pedig ez is egy olyan egybeesésnek látszik. Olvasom a márciusi Koinoniába szánt írásokat, köztük a „Levél egy katolikus íróhoz” címűt. Éppen becsuktam H. Böll „Mifelénk” címmel kiadott 1957 és 1966 között megjelent írásainak fordítását, amelyben hasonló címekre emlékeztem. Nevezetesen: „Levél egy ifjú katolikushoz”, vagy „Levél egy nem katolikus fiatalemberhez” és „Egy püspöknek, egy tábornoknak és egy miniszternek az 1917-es korosztályból”, de említhetném még „A művészet szabadsága. Harmadik wuppertali beszéd” címűt is. Nem sorolom tovább – és most nézzük el a hatvanas évekbeli válogatás szerkesztői öncenzúráját – hanem befejezem a furcsa egybeesések sorát Végh Alpár Sándor írásával, melyet a Heti Válaszban olvashattak annak Zsilip

rovatában. A Nobel díjas író munkáját ajánlani merem még úti olvasmányak is. A könyvben szereplő tárcák - egy-két kivétellel – éppen elegendők két hosszabb megálló közé s utána otthon még elgondolkozhatunk, hogyan változik a jóléti társadalom. Ajánlásomnak piciny szépség hibáját antikváriumokban, illetve könyvtárakban korrigálni lehet. Végül lássuk az ígért idézetet:



/Végh-Alpár Sándor cikkéből a Heti Válaszban Zsilip rovat alatt./

/Január 27. kedd/

A főiskola után gyakornok lettem Németország keleti felében. Jó világom volt a hallei földmérő cégnél, de az igazi ajándék a Katolikus Diákszövetség könyvtára volt. A tiltott édenkert polcain a sok veszélyesnek mondott szerző: Böll, Grass, Bobrowski és a többi „túloldali” szerző dolgai. Böllt kedveltem meg leghamarabb. Talán mert egyik írásával sikerült szobrot állítania egy különös asszonynak. Ey anyónak hívták. Azért hozom szóba, mert felhívott valaki, és rákérdezett, miért zavar, hogy Wass Albertnek annyi szobra van országszerte? Nem az író-gróf szobrait sokallom – másokét keveslem, feleltem.

Böll így kezdi: „A düsseldorfi óvárosból hiányzik egy emlékmű.” Johanna Ey-é. 1864-ben született. Apja iszákos, a férje is az, otthagyja, pedig négy gyerekkel nehéz. Egy kis péküzletet jelentette a megélhetést. Oda tért be egy napon két főiskolás azzal, hogy kaphatnának-e az uzsonnájukhoz valami innivalót? Kávét főzött nekik, ennek híre ment, és odaterelte a helyi művésznövendékeket. Éhes volt mind, és üres zsebű. Boldoggá tette őket, hogy hitelbe kaphattak uzsonnát és kávét. Volt a pulton egy füzet, beleírták a nevüket, és a tartozást, egy időre rendezve lett a dolog. Csakhogy a hitelek egyre nőttek.

És akkor az egyik festő odavitt egy képet, majd egy másik szintén, és sorban a többi, hogy letudják a sok ingyen szendvicset és kávét. Volt, akinek képei utóbb bekerültek a legnagyobb múzeumokba, festőik világhírvérek lettek, ám „Johanna Ey nem spekulált hírnévre, és talán éppen ezért lett része benne” – írja Böll.

Egyik ismerőse ajánlja, rendezzen a boltban kiállítást a képekből. Megrendezi, s attól fogva ad, vesz. Nem ügyes. Egy Klee-t – utóbb tízezer márkáért vásárolta meg egy múzeum – odaadott hatszázért. Tőle indult hódító útjára a szürrealisták „osztályképe”, Max Ernst